

ความหมายและอัตลักษณ์ของจีนฮากกา

Meaning and Identity of Hakka

ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร¹

Siripen Ungsitipoonporn

บทคัดย่อ

คนไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทยมีหลากหลาย เช่น จีนแต้จิ๋ว จีนฮกเกี้ยน จีนไหหลำ จีนแคะ จีนกวางตุ้ง เป็นต้น แต่หากพูดถึง “จีนฮากกา” คนส่วนใหญ่จะไม่รู้จัก ต้องบอกว่า “จีนแคะ” จะทราบทันที จากหนังสือของอาจารย์วรศักดิ์ “คือ ฮากกา คือ จีนแคะ” ตีพิมพ์ครั้งแรกในปี 2546 เป็นต้นมา ได้ทำให้คนส่วนหนึ่งรู้จักคำว่า “ฮากกา” มากขึ้น โดยเฉพาะคนที่มีเชื้อสายฮากกาหรือจีนแคะจำนวนหนึ่ง ได้ตื่นตัว สนใจค้นคว้าหาประวัติบรรพบุรุษของตนเอง ประกอบกับกระแสการส่งเสริมให้ดำรงรักษาความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในโลก แต่กระนั้นก็ตามยังมีคนอีกจำนวนมากที่ไม่รู้จัก “จีนฮากกา” เนื่องจากไม่มีงานเขียนที่เกี่ยวกับจีนฮากกาอย่างต่อเนื่อง

บทความนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ ถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับ “จีนฮากกา” ให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง ความหมายของคำว่า “ฮากกา” ภาษาและสำเนียงถิ่นต่างๆ ของฮากกา อัตลักษณ์ การกระจายตัวของชาวไทยเชื้อสายฮากกาในประเทศไทย การเคลื่อนไหวของลูกหลานในปัจจุบัน รวมถึงอนาคตของฮากกาในประเทศไทยด้วย

คำสำคัญ: 1. ฮากกา. 2. สำเนียงถิ่นฮากกา. 3. อัตลักษณ์ฮากกา.

¹ อาจารย์ประจำสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล จังหวัดนครปฐม

Abstract

There are numerous Chinese dialects used in Thailand such as, Taejiw, Hokkien, Hainan, Khe?, Kuangtung, etc. But when we talk about “Hakka”, most people are unfamiliar with the term. We have to call it “ciin khe?”, and then everyone will immediately know what we are talking about. The book “khí ì hakka khí ì ciin khe?”, written by Vorasakdi, Mahatdhanobol and first published in 2003, introduced the word “Hakka” to many people especially those with Hakka ancestry. Some became aware of and interested in ancestral roots at the same time when the trend towards supporting language diversity in the world was being actively promoted. Many people, however, do not know about the “Hakka people” because no in depth work has been written about Hakka.

The objective of this paper is to spread the knowledge of “Hakka” to a wider audience. Many interesting issues include the meaning of “Hakka”, the Hakka dialect and sub-dialects, Hakka identity, the distribution of Hakka people in Thailand, the movement of Hakka descendants, and the future of Hakka in Thailand

Keywords: 1. Hakka. 2. Hakka dialects. 3. Hakka identity.

บทนำ

เมื่อเอ่ยถึงเงินฮากกา หรือชาวไทยเชื้อสายจีนฮากกา เชื่อว่าน้อยคนนักที่จะรู้จัก จึงมักมีคำถามต่อมาว่า เงินฮากกาเป็นใคร มาจากไหน ซึ่งต่างกับเงินแต้จิ๋ว เนื่องจากในประเทศไทยมีชาวไทยเชื้อสายจีนแต้จิ๋วมากที่สุด และมักจะคุ้นเคยกับภาษาจีนแต้จิ๋ว ในเทศกาลตรุษจีนบ่อย ๆ ว่า “ซินเจียยู่อี่ ซินนี้ฮวดไช้” แต่โดยทั่วไปแล้วจะเรียกรวมว่า “คนจีน” โดยไม่ได้แยกแยะว่าเป็นจีนถิ่นไหน

ประเทศจีนมีประชากรมากที่สุดในโลก และมีพื้นที่กว้างใหญ่ จึงเป็นเรื่องปกติที่จะมีภาษาพูดถิ่นต่าง ๆ มากมาย ตั้งแต่ภาษาถิ่นที่ใกล้เคียงกัน สื่อสารกันพอรู้เรื่อง ไปจนถึงต่างกันมากจนไม่สามารถสื่อสารกันได้

นักภาษาศาสตร์หลายท่าน เช่น หยวน (Yuan) ทิง (Ting) หวง (Huang) แรมเซย์ (Ramsey) นอร์แมน (Norman) และ เหลา (Lau) ได้แบ่งภาษาจีนออกเป็น 7 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ จีนถิ่นเหนือหรือแมนดาริน (Northern or Mandarin) หู (Wú 吳) เซียง (Xiāng 湘) กั้น (Gàn 贛) หมิ่น (Mǐn 閩) เค่อเจียหรือฮากกา (Kèjiā 客家 or Hàkka) และ เยวหรือแคนโทนิส (Yuè 粵 or Cantonese) (Yan, 2006 : 17-18) ทั้ง 7 กลุ่มใหญ่นี้ไม่สามารถสื่อสารกันเข้าใจได้เลย หากไม่ใช้ภาษาเขียนที่เป็นระบบเดียวกันคือจีนกลางมาตรฐาน แต่ด้วยเหตุผลทางการเมืองของจีนที่ต้องการให้คนในชาติเป็นหนึ่งเดียวกัน จึงให้เรียกเป็นภาษาจีนถิ่น (Chinese dialect) แทนการเรียกว่าภาษา (Language) ซึ่งหากใช้เกณฑ์ทางภาษาศาสตร์ในการแบ่งกลุ่มแล้ว ควรเรียกแต่ละกลุ่มว่าภาษา (Language) ประเด็นนี้ก็ยังคงเป็นที่ถกเถียงกันของนักภาษาศาสตร์ตระกูลอื่นๆ

ภาษาจีนถิ่นแต่ละกลุ่มดังกล่าวยังมีสำเนียงถิ่นย่อย (Sub-dialect) อีกมากมาย เช่น ภาษาหมิ่นตามที่ Branner (1999 : 43) แบ่งกลุ่มย่อยได้แก่ หมิ่นเหนือ (Mǐn běi 闽北) หมิ่นกลาง (Mǐn zhōng 闽中) หมิ่นตะวันออก (Mǐn dōng 闽东) หมิ่นใต้ (Mǐn nán 闽南) ซึ่งภาษาแต้จิ๋ว ฮกเกี้ยน ไหหน่า² ล้วนอยู่ในกลุ่มหมิ่นใต้ด้วยกันทั้งสิ้น เช่นเดียวกับภาษาฮากกา ก็มีภาษาถิ่นย่อยต่างๆ ตามบริเวณที่อยู่อาศัยในประเทศจีน เช่น ถิ่นหมอยเย่น³ หรือหมยเซี่ยน (Méixiàn 梅县) ไท่ปู้⁴ หรือต้าปู้ (Dabū 大埔) หินหนั้น⁵

² ในบทความนี้จะเขียน ไหหน่า ตามชื่อสมาคมไหหน่าแห่งประเทศไทย ซึ่งมีการจดทะเบียนอย่างถูกต้องตามกฎหมาย “ไหหน่า” มาจากภาษาจีนว่า 海南 ความหมายแปลตรงตัวคือ “ทะเลทางตอนใต้”

³ ออกเสียงตามสำเนียงฮากกา

⁴ ออกเสียงตามสำเนียงฮากกา

⁵ ออกเสียงตามสำเนียงฮากกา

หรือชิงหนิง (Xīngníng 兴宁) ฮงซุน⁶ หรือเฟิงซุ่น (Fēngshùn 丰顺) เกียดหย่อง⁷ หรือเจียหยาง (Jiāyáng 揭阳) เป็นต้น

จินฮากกาเป็นใคร

เมื่อพูดถึงจินฮากกา มักจะมีคำถามตามมาบ่อยๆ ว่า “ฮากกาเป็นใคร มาจากไหน” ซึ่งต่างจากจีนถิ่นอื่นๆ ที่ชื่อก็บอกอยู่แล้วว่า มาจากไหน เช่น จินกวางตุ้ง จินฮกเกี้ยน จินไห่หน่า จินยูนนาน (รู้จักกันทั่วไปว่าจีนฮ่อ) แน่หนอนว่าชื่อนั้นบ่งบอกสถานที่อยู่ในประเทศจีนเป็นมณฑลไปได้แก่ มณฑลกวางตุ้ง ฮกเกี้ยน เกาะไห่หน่า และมณฑลยูนนาน ในประเทศจีนตามลำดับ แต่มีเพียงจินฮากกาเท่านั้น ที่ชื่อไม่บ่งบอกว่ามาจากบริเวณใดของประเทศจีน

คำว่า “ฮากกา” หรือ “ฮักกา”⁸ ในภาษาฮากกา (Cantonese) หมายถึง “อาคันตุกะ หรือแขกผู้มาเยือน” (Norman, 1988 : 221) ซึ่งตรงกับภาษาจีนกลางว่า “เค่อเจีย (Kèjiā)” ตรงกับอักษรจีนว่า 客家 ส่วนคนฮากกาเรียกตัวเองว่า “ฮากกาหงิน หรือฮากหงิน” (Hashimoto, 1973 : 1)

จินฮากกาจึงเป็นที่สนใจของนักวิชาการในการศึกษาค้นคว้าว่าเป็นใคร มาจากไหน ทำไมจึงได้ชื่อว่าฮากกา ที่มีความหมายว่า “อาคันตุกะ” นอกจากนี้ภาษาฮากกา ยังทิ้งร่องรอยความเก่าแก่ของภาษาจีนยุคกลางให้เห็นอีกด้วย ซึ่งหมายความว่าภาษาฮากกายังหลงเหลือความเก่าแก่ของวัฒนธรรมด้วย

นักวิชาการหลายท่าน เช่น Luo (1933), Yuan (1962), Hashimoto (1973), Lau (1999) (Yan, 2006 : 166) เห็นพ้องต้องกันและสรุปว่า ถิ่นฐานเดิมของชาวฮากกา อยู่ทางภาคเหนือของจีน แล้วมีการอพยพลงมาทางใต้เป็นละลอกคลื่นรวม 5 ครั้ง จนมาอยู่บริเวณที่ปัจจุบันคือมณฑลกวางตุ้ง ฮกเกี้ยน และเจียงซีมากที่สุด นอกนั้นก็ยังมีที่มณฑลอื่นๆ บางส่วนเช่น กวางสี หูหนาน เสฉวน และได้หวัน

ในการอพยพไปแต่ละครั้ง ชาวฮากกาจะไปถึงที่หลังกว่าจีนถิ่นอื่นๆ จึงถูกคนที่อยู่ก่อนในพื้นที่นั้นขนานนามว่า “แขกผู้มาเยือน” ตัวอย่างเช่น ในมณฑลกวางตุ้งจะมีผู้พูดภาษาจีนกวางตุ้งเป็นส่วนใหญ่ และอาศัยอยู่ก่อนแล้ว เมื่อชาวฮากกาอพยพมาถึงบริเวณดังกล่าว ชาวจีนกวางตุ้งจึงเรียกว่า “ฮากกา” ซึ่งในภาษาฮากกาที่มีความหมาย

⁶ ออกเสียงตามสำเนียงฮากกา

⁷ ออกเสียงตามสำเนียงฮากกา

⁸ เนื่องจากภาษาฮากกาไม่มีความแตกต่างระหว่างสระเสียงสั้น-ยาว จึงนิยมเขียน “ฮากกา” ตามการจดทะเบียนของสมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ว่า “ครอบครัวของผู้มาเยือน”

ปัจจุบันเมืองเหมยโจวได้รับการขนานนามให้เป็นศูนย์กลางของเงินฮากกา หรือที่เรียกว่าเป็นเมืองหลวงของฮากกาตนเอง นักภาษาศาสตร์จึงยกให้ภาษาถิ่นเหมยเซียน เป็นมาตรฐานของภาษาฮากกา (Norman, 1988; Hashimoto, 1973; Lau, 2000; Yan, 2006; Ungsitipoonporn, 2007)

ส่วนในประเทศไทย คนทั่วไปรู้จักแต่จีนแคะ ซึ่งมาจากคนแต้จิ๋วที่เรียกขานคนฮากกาว่า “แคะนี้” เนื่องจากเงินฮากกาส่วนหนึ่ง (กลุ่มที่ถูกคนแต้จิ๋วเรียกว่าบ้านชันซั๊ก) อยู่ปะปนกับจีนแต้จิ๋วมาตลอด ทำให้คนฮากกาเองก็ยอมรับไปโดยปริยาย แต่กลุ่มบ้านชันซั๊กนั้นเรียกตัวเองว่า ซักหงิน “ซั๊ก” มาจากคำว่า “เค่อ 客” (ภาษาจีนกลาง) หรือ แคะ (ภาษาแต้จิ๋ว) แปลว่า “แขกหรือผู้มาเยือน” ส่วนคำว่า “หงิน” มาจากคำว่า “เหยิน 人” (ภาษาจีนกลาง) หรือ นั้ง (ภาษาแต้จิ๋ว) แปลว่า “คน” ในขณะที่กลุ่มฮากกาเรียกตัวเองว่า “ฮากหงิน หรือ ฮักหงิน” (เสียง ค /kʰ/ กับ ฮ /h/ เป็นการแปรเสียงของภาษาถิ่นย่อยของฮากกา)

วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2551 : 15) กล่าวว่า กลุ่มฮากกาจะไม่ชอบให้เรียกว่า “จีนแคะ” เพราะมีความเข้าใจผิดของคนบางคน หรืออาจจะเป็นความไม่รู้ก็เป็นได้ ทำให้เรียกผิดเพี้ยนไปเป็น “จีนแคะระ” บ้าง ดังที่มีร้านก๋วยเตี๋ยวที่มักเขียนว่า “ก๋วยเตี๋ยวจีนแคะระ” ซึ่งทำให้สื่อความหมายผิด และคนเจ้าของภาษาก็เกิดความไม่พอใจ ผู้เขียนจึงต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจและเรียกได้ถูกต้อง เพื่อไม่เป็นการดูหมิ่นหรือล้อเลียนเจ้าของภาษา

อย่างไรก็ตามกลุ่มบ้านชันซั๊กบางคนก็ยังคงมีความเข้าใจผิด และไม่ยอมรับคำว่า “ฮากกา” ในการเรียกชื่อกลุ่มตนเอง ยังคงเรียก “บ้านชันซั๊ก” ตามเดิม และเรียกตัวเองว่า “ซั๊กหงิน” ซึ่งเป็นความเชื่อส่วนบุคคล เพราะบุคคลเหล่านั้นพยายามหาข้อแตกต่างระหว่าง กลุ่มฮากกา (แคะลึก) และกลุ่มบ้านชันซั๊ก (แคะตื้น) ดังจะได้อธิบายเพิ่มในหัวข้อ สำเนียงถิ่นของเงินฮากกา ต่อไป

“สมาคมบ้านชันซั๊ก” มีอยู่ที่เดียวในประเทศไทย คือที่หาดใหญ่ จะด้วยเหตุผลใดก็ตาม ผู้เขียนไม่ต้องการให้เกิดความขัดแย้งหรือแตกแยกระหว่างกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “บ้านชันซั๊ก” กับกลุ่มที่เรียกตัวเองว่า “ฮากกา” เพราะทั้งสองกลุ่มนี้ก็ได้อยู่ในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันคือ “ฮากกา” นั่นเอง ขณะที่สมาคมฮากกาเองมีสมาคมใหญ่อยู่ที่เยาวราชคือ สมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย (ซึ่งเดิมใช้ชื่อว่าสมาคมจีนแคะ) และปัจจุบันมีสาขาอยู่ในจังหวัดต่างๆ เกือบทุกจังหวัด เช่น ฮากกาสระบุรี ฮากกาเชียงใหม่ ฮากกาหาดใหญ่ ฮากกาขอนแก่น ฮากกาอุดรธานี ฮากกาบุรีรัมย์ ฮากการาชบุรี ฮากกาเพชรบุรี ฮากกาปากช่อง ฮากกานครสวรรค์ ฯลฯ

สำเนียงถิ่นของจีนฮากกา

การใช้เกณฑ์แบ่งสำเนียงถิ่นตามแนวภาษาศาสตร์ ฮาชิโมโต (Hashimoto, 1973 : 410-421) ใช้เกณฑ์เสียงวรรณยุกต์ในการแบ่ง สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มที่มีวรรณยุกต์ 6 เสียง เรียกกลุ่มนี้ว่า Ng-Yan tones เช่น ถิ่นเหมยเซียน
(2) กลุ่มที่มีวรรณยุกต์ 7 เสียง เรียกกลุ่มนี้ว่า Liuk-Hoi tones พบในบางถิ่นของไต้หวัน

(3) กลุ่มที่มีวรรณยุกต์ 5 เสียง เรียกกลุ่มนี้ว่า Ngiau-P'in tones พบในบางถิ่นของไต้หวัน

ส่วนหลัว Luo (Yan, 2006 : 169) ได้สรุปภาษาฮากกาถิ่นในไต้หวันเป็น 3 กลุ่ม โดยมีชื่อเรียกดังนี้

(1) กลุ่มชื่อเซียน (Sixiàn 四县group) ผู้พูดภาษาถิ่นนี้เป็นลูกหลานฮากกาที่อพยพมาจากอำเภอชิงหนิง (Xīngníng 兴宁) หูฮัว (Wǔhuá 五华) ผิงหยวน (Píngyuǎn 平远) เจียวหลิง (Jiāolíng 蕉岭) ของมณฑลกว่างต้ง

(2) กลุ่มไห่ลู่ (Hǎilù 海陆group) ผู้พูดภาษาถิ่นนี้เป็นลูกหลานฮากกาที่อพยพมาจากอำเภอไห่เฟิง (Hǎifēng 海丰) และลู่เฟิง (Lùfēng 陆丰) ของมณฑลกว่างต้ง

(3) กลุ่มเยราผิง (Ráopíng 饶平 group) ผู้พูดภาษาถิ่นนี้เป็นลูกหลานฮากกาที่อพยพมาจากอำเภอเยราผิง (Ráopíng 饶平) ของมณฑลกว่างต้ง

ส่วนในประเทศไทยสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มฮากกา (รู้จักกันทั่วไปว่าแคะลิก) และกลุ่มบันซันซึก (รู้จักกันทั่วไปว่าแคะตัน) ซึ่งเป็นการแบ่งตามลักษณะของภาษาที่พูดที่รับรู้ได้โดยเจ้าของภาษาเอง สองกลุ่มใหญ่นี้มีความแตกต่างกันบ้างในด้านภาษาและวัฒนธรรม ซึ่งทั้งสองกลุ่มนี้มาจากพื้นที่อำเภอที่อพยพมาจากมณฑลกว่างต้ง ประเทศจีน (Ungsitipoonporn, 2007 : 4 และ วรศักดิ์ มหัทธโนบล, 2551 : 63) ดังนี้

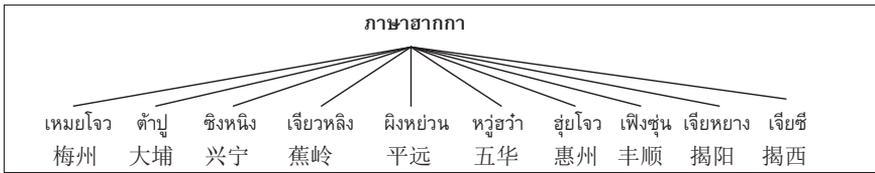
กลุ่มฮากกา (แคะลิก) ได้แก่ สำเนียงถิ่นเหมยโจว梅州 ตำบลต้าปู้ 兴宁 เจียวหลิง 蕉岭 ผิงหยวน 平远 หูฮัว 五华 ฮู่โจว惠州 เป็นต้น กลุ่มนี้ได้ชื่อว่าแคะลิก เนื่องจากอยู่เฉพาะกลุ่มคนแคะหรือฮากกาบนพื้นที่สูงหรือลึกเข้าไปบนภูเขาในมณฑลกว่างต้งของจีน ลักษณะของภาษาได้รับการยอมรับจากเจ้าของภาษาว่าใกล้เคียงกับภาษาจีนกลางปัจจุบันมาก ชาวฮากกาเหล่านี้จะได้เปรียบหากเรียนภาษาจีนกลาง เพราะภาษาจะใกล้เคียงกับภาษาของตน ปัจจุบันชาวฮากกาพยายามรณรงค์ให้คนทั่วไปรู้จักคนฮากกามากขึ้น จึงนิยมใช้คำว่าจีนฮากกามากกว่าจีนแคะ แม้แต่สมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย ก็ได้เปลี่ยนชื่อจากเดิมที่ใช้ว่า สมาคมจีนแคะ โดยนายเติกโหว่ (ผู้จัดการสมาคมที่เป็นติดต่อกันมานานถึง 26 ปี) ให้เหตุผลว่า

“คำว่าจีนแคะหรือรู้จักกันแต่เมืองไทย ในโลกนี้ที่ไหนไหนก็เรียกว่าฮากกากัน
ทั้งนั้น แม้ฝรั่งก็เรียกว่าฮากกา ก็เลยเปลี่ยนชื่อให้เข้าใจกันเวลาทำกิจกรรมอะไร”
(ธีรวิทย์ สวัสดิบุตร 2550)

โดยก่อนที่จะเปลี่ยนมาเป็นสมาคมฮากกาแห่งประเทศไทยนั้น ได้เปลี่ยนชื่อ
เป็น “สมาคมหัวเฉียวจีนแคะแห่งประเทศไทย” ปี พ.ศ. 2510 (ค.ศ. 1967) ก่อน แล้ว
ในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2515 (ค.ศ. 1972) ที่ประชุมสมาชิกประจำปี ได้มีมติให้เปลี่ยน
ชื่อเป็น “สมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย” โดยใช้ชื่อย่อว่า “เค่อจ้ง” (สมาคมฮากกาแห่ง
ประเทศไทย 2550)

กลุ่มบันชันทัก (หรือแคะตัน) ได้แก่ สำเนียงถิ่นเฟิงซุ่น 丰顺เจียหยาง揭陽 และ
เจียซี揭西 กลุ่มนี้หากแปลความหมายตามตัวอักษร จะหมายถึงครึ่งภูเขา “บันชันทัก” คือ
ครึ่งภูเขา อาจารย์วรศักดิ์ มหัทธโนบล (2551: 63) ได้อธิบายว่า “ไม่ใช่สำเนียงฮากกา
ร้อยเปอร์เซ็นต์ เพราะพวกแคะตันจะอาศัยอยู่บริเวณเดียวกับชาวจีนแต่จีว ในเขต
เฉาโจวหรือซัวเถาในมณฑลกวางตุ้งของจีน ทำให้จีนแคะกลุ่มนี้มีการปนภาษาของ
คนแต่จีวมาด้วยจนทำให้คำศัพท์บางคำภาษาเดิมของตนเปลี่ยนไปเพราะได้รับอิทธิพล
ของชาวดัตช์” อย่างไรก็ตามแคะตันก็ยังถูกจัดให้อยู่ในกลุ่มภาษาฮากกาอีกสำเนียง
หนึ่งด้วยเช่นกัน ดังเช่น ในบทความของ林论论 และ李雪媚 (林论论 and 李雪媚
2010) กล่าวไว้ในบทนำว่า บันชันทักเป็นจีนฮากกากลุ่มหนึ่ง ซึ่งพูดภาษาถิ่นย่อยของ
ฮากกา เป็นกลุ่มที่อพยพมาอยู่บริเวณอำเภอเฟิงซุ่นในปัจจุบันก่อนฮากกาอื่น ๆ
โดยอยู่ปะปนกับชาวเฉาซาน (แต่จีว) เป็นเวลานาน จึงมีการใช้ภาษาปนกัน หรือได้รับ
อิทธิพลจากภาษาแต่จีว ภาษาที่ใช้จึงต่างไปจากกลุ่มฮากกาถิ่นอื่นๆ บ้าง นอกจากนี้
官秀岩 (2013); 杨达祥 (2010); และเว็บไซต์จีน <http://baike.soso.com/v76579.htm>
ก็อธิบายความหมายของ “บันชันทัก 半山客” เป็นในทำนองเดียวกันว่า เป็นภาษาถิ่น
หนึ่งของภาษาฮากกา แต่ด้วยเหตุผลทางสภาพภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐานปนกับชาว
แต่จีว (เฉาโจว) จึงมีการปะปนกันของภาษาและวัฒนธรรมระหว่างฮากกากับแต่จีว ทำให้
ภาษามีความต่างจากภาษาฮากกาถิ่นอื่นๆ บ้าง

อย่างไรก็ตาม หากจัดแบ่งภาษาถิ่นในเชิงพื้นที่ สามารถแบ่งภาษาฮากกาใน
ประเทศไทยเท่าที่พบภาษาถิ่นย่อยต่างๆ ตามชื่ออำเภอในมณฑลกวางตุ้ง ของประเทศจีน
ได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1: การแบ่งภาษาถิ่นย่อยฮากกาในประเทศไทยในเชิงภูมิศาสตร์

จากแผนภูมิข้างต้นภาษาฮากกาแต่ละถิ่นย่อยอาจจะมี ความแตกต่างกันบ้าง อาจจะเป็นความแตกต่างของเสียงสระ หรือเสียงวรรณยุกต์แต่สามารถเข้าใจกันได้

การวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างกลุ่มแคะลิก กับกลุ่มแคะตั้น ในด้านภาษา และวัฒนธรรม

จากการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมฮากกาของผู้เขียนเป็นเวลาประมาณ 10 ปี ประกอบกับการคลุกคลีกับชาวฮากกาทั้งสองกลุ่มดังกล่าว อีกทั้งผู้เขียนเองก็มีเชื้อสายฮากกาถิ่นเกียดหย่อง (เจียหยาง) ซึ่งอยู่ในกลุ่มแคะตั้นนั้น จะขอยกตัวอย่างความแตกต่างระหว่างภาษาและวัฒนธรรมของทั้งสองกลุ่มให้เห็น ดังนี้

ตัวอย่างคำศัพท์และคำทักทาย (ที่ต่างกัน)

	กลุ่มฮากกา (แคะลิก)	กลุ่มบั้นชันซัก (แคะตั้น)
กินข้าว	ซี้ตฟั้น ⁹ (sít fán) ¹⁰	ซิดผ่อน (sít phòn)
ไปไหน	ฮี่ไน (hí náj)	คี่หลี่ว็อง (khí lì wóng)
ภาษาฮากกา	ฮักฟ้า (hàk fá)	ซักว็อย (khàk wój)
เครื่องบิน	ฟีกี้ (fíkí)	ปุกกี (pūjkí)
ฝนตก	ลือกหยี่ (lók ji)	ลือกสูย (lók sùj)
ทำงาน	จ็อกุง (tsó kūng)	จ็อซังเส่ (tsó sāngsè)

⁹ การใช้อักษรไทยกำกับการออกเสียงภาษาฮากกา เพื่อให้ผู้อ่านสามารถออกเสียงได้ใกล้เคียงเจ้าของภาษามากที่สุด ซึ่งเป็นการถ่ายทอดเสียงตามระบบของผู้เขียนเอง และยังไม่ได้มีการตกลงใช้กันอย่างเป็นทางการ

¹⁰ ใช้สัญลักษณ์ Phonetics แทนการออกเสียงตามการศึกษาของ Ungsitipoonporn Siripen (2007) ซึ่งภาษาฮากกามีเสียงวรรณยุกต์ทั้งหมด 6 เสียง ได้แก่ วรรณยุกต์เสียง 1 กลางระดับ (33) วรรณยุกต์เสียง 2 ต่ำตก (21) วรรณยุกต์เสียง 3 กลางตก (31) วรรณยุกต์เสียง 4 กลาง-สูงระดับ (44) วรรณยุกต์เสียง 5 กลางตก (32) วรรณยุกต์เสียง 6 สูงระดับ (4 หรือ 5) ซึ่งวรรณยุกต์เสียง 5 และ 6 เกิดในคำพยางค์ตาย

ตัวอย่างข้างต้นเป็นเพียงความแตกต่างที่เห็นได้ชัดจากคำทักทาย หรือ คำศัพท์พื้นฐาน แต่คำศัพท์ส่วนใหญ่ก็ใกล้เคียงกัน หรือเหมือนกัน เพียงแต่ต่างกันที่ เสียงพยัญชนะต้น หรือเสียงวรรณยุกต์เท่านั้น

ตัวอย่างคำศัพท์ (ที่เหมือนกันหรือต่างกันเพียงเล็กน้อย)

บ้าน	หุกควา (wùk k'uā)	หุกคา (wùk k'hā)
เสื้อผ้า	ซั่มฟู (sām fú)	ซั่มคู้ (sām k'hú)
ท้องฟ้า	เทียน (t'hiēn)	เทียน (t'hién)
พระอาทิตย์	หงัดเท่ว (ngit t'hèw)	เงียดเท่ว (ngiét t'hèw)
สรรพนามบุรุษที่ 1	ไหง (ngàj)	ไหง (ngǎj)
ครู อาจารย์	ซินซัง (sīn sāng)	ซินซัง (sīn sán)
กางเกงขายาว	ซังฟู (ts'hòŋ fú)	ซังคู้ (ts'hòŋ k'hú)

ตัวอย่างข้างต้นคำศัพท์ของทั้งสองกลุ่มมีความคล้ายคลึงกัน มีเพียงเล็กน้อยที่ต่างกัน ซึ่งเป็นการแปรเสียงของภาษาถิ่นย่อย ถือเป็นเรื่องปกติ อย่างไรก็ตามยังไม่มี การศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างของระบบเสียงระหว่างสองกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็น การยากที่จะหาตัวแทนภาษาถิ่นของแต่ละกลุ่ม ดังที่กล่าวไปแล้วว่า แต่ละถิ่นย่อย มีความแตกต่างกันไป ซึ่งหากจะศึกษาเปรียบเทียบคงต้องระบุไปให้ชัดเจนว่าจะ เปรียบเทียบถิ่นใดกับถิ่นใด แต่คำที่ยกตัวอย่างมานี้เป็นเพียงภาพรวมให้เห็นความ คล้ายคลึงและความแตกต่างของทั้งสองกลุ่ม

ในเรื่องวัฒนธรรม ดังที่กล่าวไปข้างต้น ว่ากลุ่มบั้นชันซั๊ก ได้รับอิทธิพลจากจีน แต่จิว จึงทำให้กลุ่มบั้นชันซั๊กมีวัฒนธรรมคล้ายจีนแต่จิวหลายเรื่อง ตัวอย่างประเพณีใน รอบปี กลุ่มบั้นชันซั๊กจะมีมากกว่ากลุ่มฮากกา โดยกลุ่มบั้นชันซั๊กยังคงรักษาประเพณีใน รอบปีตามจีนแต่จิว ซึ่งมีมากกว่ากลุ่มฮากกา

นอกจากนี้การนับถือเทพเจ้า ที่ต่างกันค่อนข้างชัดเจนคือ กลุ่มบั้นชันซั๊ก ส่วน ใหญ่นับถือเจ้าแม่กวนอิม และจะไม่รับประทานเนื้อวัว ส่วนกลุ่มฮากกาหนีถือเจ้าพ่อ กวนอูและส่วนใหญ่รับประทานเนื้อสัตว์ทุกชนิด

ความแตกต่างทางประเพณีที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ “ประเพณีงเด็ก” ในพิธีศพ โดยกลุ่มฮากกาจะมีแม่ชีเป็นผู้ทำพิธีงเด็ก ซึ่งถือเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวจีน ฮากกา ปัจจุบันยังเป็นที่รู้จักกันดีคือที่ วัดคลองแวง จ.สงขลา แต่กลุ่มบั้นชันซั๊ก ส่วนใหญ่ จะมีผู้ทำพิธีเป็นพระจีน ซึ่งเหมือนกับจีนแต่จิว (วีรพันธ์ ศุภพิสิฐกุล, 2554)

เพลงพื้นบ้านของกลุ่มฮากกาที่รู้จักกันดีว่าเป็นเอกลักษณ์ของจีนฮากกา คือ เพลง ชันเกอ และเพลงกล่อมลูกที่ชื่อว่า “เจียดกวงกวง” ก็ไม่เป็นที่รู้จักของกลุ่มบั้นชันซั๊ก ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างอีกเช่นกัน

การประกอบอาชีพ ก็ต่างกัน กลุ่มบัณฑิตชนชั้นชักร ส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพ เกษตรกรรม เนื่องจากอาชีพเดิมที่ประเทศจีนเป็นเกษตรกร เมื่ออพยพมาอยู่ประเทศไทย จึงหาพื้นที่ทำการเกษตร เช่นบริเวณจังหวัดกาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ทำไร่ไถ้อ้อยหรือสวนผักเป็นส่วนใหญ่ ส่วนกลุ่มฮากกาจะเป็นพวกช่างฝีมือ เช่นช่างกลึง ช่างตัดเสื้อ ช่างทำรองเท้า เครื่องหนัง หรือนักธุรกิจเป็นส่วนใหญ่ เช่นในภาคใต้ของไทยและกรุงเทพฯ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม ประเด็นความแตกต่างระหว่างกลุ่ม “ฮากกา” กับ “บัณฑิตชนชั้นชักร” ยังเป็นประเด็นที่น่าสนใจศึกษาวิจัยต่อไป ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องภาษา หรือวัฒนธรรม ตามข้อมูลที่ยกมาข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งจากประสบการณ์ และการวิเคราะห์ของผู้เขียน ส่วนการวิจัยในเชิงวิชาการอย่างจริงจังยังน้อยอยู่ หากศึกษาให้ชัดเจนมากขึ้น จะทำให้คนสองกลุ่มนี้มีความเข้าใจและยอมรับกันมากขึ้น

อัตลักษณ์ของจีนฮากกา

มีนักวิชาการหลายๆ ท่านที่พยายามให้แนวคิดหรือให้ความหมายของคำว่า อัตลักษณ์ (identity) ไว้ต่างๆ กัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึงความเหมือน และเป็นลักษณะเฉพาะที่แตกต่างออกไป Richard Jenkins, Peter Berger และ Thomas Luckmann (ประสพธิ์ ลิปรีชา, 2547 : 32-33) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคน แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะความเป็นพลวัตตลอดเวลา หมายถึงถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม เมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์ เป็นเรื่องของความเข้าใจและรับรู้ ว่าเราเป็นใครและคนอื่นเป็นใคร สามารถแบ่งออกได้เป็นสองส่วน คือระดับส่วนบุคคล เรารับรู้ว่าเป็นใคร อย่างไร และระดับสังคม คือคนอื่นรับรู้ว่าเป็นใครอย่างไร โดยมีกระบวนการทางสังคมในการสร้างและสืบทอด อัตลักษณ์ ซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีต่อคนหรือกลุ่มอื่นๆ ด้วย

ส่วน Harold Isaacs (ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ, 2547 : 26-27) มองว่าอัตลักษณ์ชาติพันธุ์เกิดจาก สมาชิกกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่ง โดยมีองค์ประกอบของอัตลักษณ์ที่สำคัญคือร่างกาย และนาม ซึ่งเป็น สัญลักษณ์ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ที่สำคัญ และซ่อนความหมายเชิงประวัติศาสตร์ ทั้งร่างกายและนามทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันกับคนอื่นที่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน และเรียนรู้อัตลักษณ์ โดยผ่านกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม เช่น ร่วมพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นการสืบทอดอดีตและกำหนดสถานการณ์ปัจจุบัน

นอกจากนี้ Charles Keyes และ Nicholas Tapp (ประสพธิ์ ลีปรีชา, 2547 : 36-37) นำเสนอว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นการหล่อหลอมที่มีมายาวนานของ ความรู้สึกร่วมกันทางสายเลือด เช่น ภาษาที่กลุ่มใช้สื่อสารกันได้ นิทานหรือนิยายที่เชื่อว่า มีจุดกำเนิดร่วมกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มรับรู้ร่วมกันมา จิตสำนึก ทางประวัติศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งในการกำเนิดอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ (Ethnic identity) โดยคนในกลุ่มชาติพันธุ์จะเลือกเอาบางเหตุการณ์ที่มีนัยสำคัญต่อตนเองมาทำให้เป็น ความจริงทางประวัติศาสตร์ ดังนั้นในบทความนี้จึงนำเอาแนวคิดของนักวิชาการ หลายๆ ท่านที่กล่าวไปข้างต้นมาปรับใช้ในการอธิบายอัตลักษณ์ของกลุ่มฮากกาใน ประเทศไทย (ซึ่งอาจจะต่างจากฮากกาในประเทศจีนบ้างบางบริบท)

ภาษา เป็นสิ่งที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของกลุ่มชาติพันธุ์ทุกกลุ่ม ฮากกาก็ เช่นเดียวกัน หากมีการพูดคุยกัน แล้วใช้สรรพนามแทนตัวเองว่า “ไหง” ก็มั่นใจได้ ร้อยเปอร์เซ็นต์ว่าเป็นคนฮากกา ดังที่นภดล ชวาลกร เขียนไว้ในจุลสารสนธิ์ไหง...เฮ้อ ฮากกาหงั้น¹¹ ว่า “ไหง..คือคำสรรพนาม ที่หมายถึง ฉัน ในภาษาพูดฮากกา มิได้เป็น ตัวอักษรที่บัญญัติไว้ในสารานุกรมของจีนฮั่น ลูกหลานฮากกาทุกคน เปล่งคำนี้ ได้ตั้งแต่วัยแรกหัดพูด และบ่งบอกตัวเองที่เป็นฮากกา ด้วยประโยค ...ไหง เฮ้อฮากกา หงั้น (ฉัน คือคนฮากกา)”

ตัวอักษรจีน ที่แปลว่า “ไหง” 厍 ปัจจุบันไม่มีใช้ในภาษาจีนกลาง ไม่สามารถหา ได้ในพจนานุกรมที่ใช้ในปัจจุบัน และไม่มีในแป้นพิมพ์ของเครื่องคอมพิวเตอร์ หากจะ ใช้ต้องสร้างขึ้นใหม่ ตัวอักษรตัวนี้ปรากฏอยู่พิพิธภัณฑสถานฮากกาที่เหมยโจว ประเทศจีน ดังในภาพ

ภาพที่ 1. ตัวอักษร “ไหง” จัดแสดงอยู่ที่ชั้น 1 ของ พิพิธภัณฑสถานฮากกา ที่เหมยโจว (ถ่าย ภาพโดยผู้เขียน)

¹¹ จุลสารสนธิ์ไหงนี้ ได้พิมพ์ขึ้นแจกในงาน ฉลองครบรอบ 5 ปีของสมาคมเหมยเซียน ประเทศไทย เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2554 ณ หอการค้า ไทย - จีน กรุงเทพฯ

ภาพที่ 2. นายณคต ขวาลกร ประกาศปณิธาน
ในการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและ
วัฒนธรรมฮากกา ในงานฉลองครบ
รอบ 5 ปี สมาคมเหมยเซียน ซึ่งมีหัว
ข้อเรื่องในการจัดงานคือคำว่า “ไท่หยัง”
แสดงความหมายเป็นอัตลักษณ์ของ
ชาวฮากกา (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน)

บ้านดิน หรือภาษาฮากกาเรียกว่า ภูเหลวหรือ ภูโหลว (ภาษาจีนกลาง) 土楼 เป็นภูมิปัญญาของชาวฮากกาที่เป็นหนึ่งเดียวในโลก ซึ่งมีภูมิหลังมาจากที่ชาวฮากกาเป็นนักเดินทาง และเป็นการป้องกันภัยสำหรับผู้ที่จะมารุกรานด้วย

ภาพที่ 3. บ้านป้อมดิน (ที่มา: <http://hakkapeople.com/node/637>)

ภาพที่ 4. บ้านป้อมดิน (ซึ่งมีทั้งแบบรูปทรงกลม และแบบเหลี่ยม) ที่หย่งต้ง มณฑลฮกเกี้ยน ซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลก เมื่อปี พ.ศ. 2551 (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน)

ภาพที่ 5. บ้านดินแบบทรงมังกรโอบ ภาษาฮากกาเรียกว่า “เหวยหลง” 围龙屋ที่เหมยโจว (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน)

เสาหินบั้งทิต หรือเสาจอหงวน นั้นเอง เนื่องจากคนฮากกาเป็นคนที่รักการเรียน สมัยโบราณ ชายฮากกาต้องเรียนหนังสือ เมื่อสอบได้จอหงวนจะเป็นที่เชิดหน้าชูตาของวงศ์ตระกูล เมื่อกลับไปบ้านจึงมีการสร้างเสาหินขึ้นในหมู่บ้าน เพื่อเป็นสัญลักษณ์ของบั้งทิต หากบ้านใครมีบั้งทิตหลายคนก็จะมีเสาบั้งทิตหลายต้น เพราะจะมีชื่อแซ่สลักอยู่ด้วย ใครที่ได้ตำแหน่งข้าราชการสูงก็สร้างเสาที่สูงกว่าคนที่ได้ตำแหน่งต่ำกว่า เรื่องที่ชายฮากกาต้องเรียนหนังสือยังคงถูกเล่าขานต่อกันมาว่า ในสมัยโบราณหากคนฮากกามีลูกชายจะส่งให้เรียนหนังสือสูงๆ ส่วนลูกสาวก็ต้องช่วยทำอะไรไถนาอยู่กับบ้าน ไม่มีโอกาสได้เล่าเรียน จนเป็นที่พูดกันติดปากว่า “สาวฮากกาตื่นโต” เนื่องจากต้องทำงานหนัก จึงไม่ต้องรดเท้า เท้าจึงโตนั่นเอง และผู้หญิงฮากกาก็ได้รับการยกย่องว่าเป็นคนที่ขยันขันแข็งในการทำงาน หนักเอาเบาสู้ เพราะหากไม่ขยันทำงานก็ไม่มีใครที่ช่วยทำงาน นอกจากทำงานแล้วก็ต้องเลี้ยงลูกอีกด้วย จะเห็นได้ว่าผู้หญิงฮากกามีความอดทนมากกว่าผู้ชาย เพราะผู้ชายไปเรียนหนังสือกันหมด บางครั้งก็ต้องไปเรียนต่างบ้านต่างเมือง เมื่อจบการศึกษาก็ต้องไปสอบเป็นข้าราชการทำงานในรั้วในวัง

ภาพที่ 6. เสาจอหงวน¹² (ที่มา: <http://www.hak-kapeople.com/node/261>)

ภาพที่ 7. เสาจอหงวน จัดแสดงอยู่ที่ส่วนงานวิจัยฮากกา (The Hakkaology research base) มหาวิทยาลัยเจ้อฉิ่ง เหมยโจว (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน)

¹² เสาจอหงวน เป็นชื่อที่ผู้เขียนเรียกเอง ซึ่งอาจจะเรียก เสาหินมัดชนิด ก็ได้

อาหาร คนทั่วไปมักจะรู้จักอาหารฮากกาที่มีขายอยู่ทั่วไปคือ ก๋วยเตี๋ยวแคะ ซึ่งชื่อก็บอกอยู่แล้วว่าเป็นเอกลักษณ์ของคนจีนแคะ มีส่วนประกอบที่สำคัญคือ เต้าหู้ยัดไส้ (เป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นอาหารเฉพาะของคนฮากกา หรือคนจีนแคะ) ร้านขายก๋วยเตี๋ยวจีนแคะมีอยู่มากมายทั้งในกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด ซึ่งมีลักษณะต่างๆ กันดังในภาพ

ภาพที่ 8-9. ก๋วยเตี๋ยวแคะ (ที่มา: <http://www.hakkapeople.com/taxonomy/term/70?page=1>)

นอกจากนั้นแล้ว อาหารที่มีชื่อเป็นที่รู้จักกันในกลุ่มจีนฮากกาก็คือ “หม่อมย้อยเคี้ยวหยุก” ที่มีส่วนประกอบสำคัญคือ หมูสามชั้นกับผักดองตากแห้ง นำมาปรุงตามสูตรของคนฮากกา เป็นที่ชื่นชอบของคนฮากกา แต่อาจจะไม่เป็นที่ชื่นชอบของคนที่ไม่รับประทานหมูสามชั้นก็ได้ การรับประทานหมูสามชั้นของคนจีนแคะ เนื่องจากอยู่บนพื้นที่สูงที่มีอากาศค่อนข้างหนาวตลอดทั้งปี การรับประทานอาหารที่มีไขมันมากจะช่วยให้ร่างกายอบอุ่น ส่วน ผักดองตากแห้งก็เป็นอาหารประจำบ้านของชาวฮากกา เพราะอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างไกลจากแหล่งอาหาร การทำการเกษตร ก็ต้องอาศัยดินฟ้าอากาศตามฤดูกาล เมื่อมีผลผลิตจึงต้องหาวิธีถนอมอาหารเพื่อเก็บไว้รับประทานตลอดทั้งปี การทำผักดองตากแห้งเป็นภูมิปัญญาของคนฮากกา ซึ่งสามารถทำกันได้แทบทุกบ้าน จึงเป็นอาหารแห่งประจำบ้านที่สามารถนำไปปรุงกับวัตถุดิบอื่นๆ รับประทานได้ทั้งปี

ส่วนอาหารหวานก็ต้อง “มีเก๋ابั่น” เป็นอาหารหวานขึ้นชื่อของคนฮากกา

ภาพที่ 10. หม่อมย้อยเคี้ยวหยุก (ที่มา: <http://www.hakkapeople.com/node/818>)

ภาพที่ 11. มีเก๋ابั่น (ที่มา: <http://www.hakkapeople.com/node/2412>)

ความซื่อสัตย์ ชาวฮากกาได้รับคำสั่งสอนจากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ในเรื่องของความซื่อสัตย์ตลอดมา

ความประหยัด มัธยัสถ์ เพราะชาวฮากกาเคยลำบากและมีฐานะยากจนมาก่อน บรรพบุรุษจึงสอนให้รู้จักใช้จ่ายอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย

ความขยัน อดทน โดยเฉพาะผู้หญิงฮากกา จนได้รับคำกล่าวขานว่า “สาวฮากกาตื่นโตน” สาเหตุก็คือ จีนฮากกา เป็นจีนกลุ่มเดียวที่ไม่มีการรัดเท้าในสมัยก่อน เพราะผู้ชายฮากกาจะต้องเรียนหนังสือ เพื่อไปสอบเป็นข้าราชการที่เรียกว่า “ชี่วไฉ” ผู้หญิงจึงต้องทำงานบ้านและหาเลี้ยงครอบครัวด้วย ผู้หญิงฮากกาจึงได้รับการยกย่องว่าเป็นคนขยัน อดทน หนักเอาเบาสู้ง ไม่เกียจงาน ผิดกับผู้ชายที่มุ่งแต่เรียนหนังสือ (ดังได้กล่าวไปแล้วในเรื่อง เสาจอหงวน หรือเสอาหินบัณฑิต)

แต่ปัจจุบันนี้ ทั้งหญิงและชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน จึงมีทั้งหญิงและชายเชื้อสายฮากกาที่ชอบเรียนหนังสือ จบการศึกษาระดับสูง เป็นจำนวนไม่น้อย

ดังนั้น หากนำแนวคิดของ Charles Keyes และ Nicholas Tapp มาวิเคราะห์ อัตลักษณ์ของชาวฮากกา คือจะมีสิ่งที่สมาชิกฮากการับรู้ร่วมกันในทางประวัติศาสตร์ เช่น รับรู้ว่าสมัยโบราณผู้ชายฮากกาต้องเรียนหนังสือเพื่อสอบเป็นจอหงวน บ้านดินที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะคนฮากกาในประเทศจีน เนื่องจากต้องระวังภัยจากศัตรูอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวฮากกา และสิ่งที่เด่นชัดที่สุดคือเรื่องภาษา การมองรูปลักษณ์ภายนอกไม่สามารถระบุได้ว่า คนนี้เป็นชาวฮากกาหรือไม่ เพราะคนจีนมีจำนวนมาก ซึ่งสืบเชื้อสายจากชาวฮั่นจึงทำให้มีรูปลักษณ์ภายนอกไม่แตกต่างกันมาก แต่หากพูดภาษาแล้วจะรับรู้ได้ทั้งระดับบุคคลและระดับสังคม จิตสำนึกที่เกิดจากการหล่อหลอมทางประวัติศาสตร์ที่มีมายาวนานของความรู้สึกร่วมกันทางสายเลือด เมื่อคนฮากกามาเจอกันแล้วพูดภาษาเดียวกัน จะทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันกันเหมือนเป็นญาติสนิท แม้จะเพิ่งเจอกันเพียงครั้งแรกก็ตาม (เช่นเดียวกับความรู้สึกของผู้เขียน)

การกระจายตัวของชาวฮากกาในประเทศไทย

ชาวจีนฮากกามีอยู่กระจัดกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศไทย บริเวณที่อาศัยอยู่หนาแน่น ได้แก่ อำเภอหาดใหญ่ อำเภอสะเตา จังหวัดสงขลา อำเภอเบตง จังหวัดยะลา ซึ่งอยู่กันเป็นชุมชนใหญ่และยังคงรักษาภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมอยู่ ส่วนใหญ่เป็นฮากกาถิ่นเหมยเขียนและสำเนียงฮู้โจว ส่วนทางภาคตะวันตก เช่น จังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี ทางภาคเหนือ เช่น จังหวัดเชียงราย จังหวัดเชียงใหม่ ลำปาง พะเยา นครสวรรค์ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เช่น จังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น บุรีรัมย์ นครศรีธรรมราช สระบุรี จะเป็นฮากกาสำเนียงถิ่นฮงฮุ้นเป็นส่วนใหญ่ (Ungsitiipoonporn,

2007 : 3-4) กล่าวโดยรวมคือมีชาวจีนฮากกาในทุกจังหวัดของประเทศไทยแต่อาจไม่มากเท่าจังหวัดที่กล่าวไปข้างต้น ดังวิทยานิพนธ์ของสิริวรรณพิชา ใน ค.ศ. 2010 ได้ศึกษาภาษาจีนถิ่นในประเทศไทย พบว่าจากการสำรวจภาษาจีนถิ่นใน 51 จังหวัด นั้นมีชาวฮากกาอาศัยอยู่ทุกจังหวัด (Thanajirawat, 2010 : 203)

ข้อมูลจากเว็บไซต์ Hakkapeople.com ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนสมาชิกมากกว่า 2,700 รายนั้น พบว่าสมาชิกของเว็บนี้มาจากจังหวัดต่างๆ เกือบทุกจังหวัด หรือแม้แต่ชาวไทยเชื้อสายฮากกาที่อาศัยอยู่ต่างประเทศทั่วโลกก็สมัครเป็นสมาชิกเว็บไซต์เช่นกัน ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ก็ให้ความเห็นว่า ดีใจที่พบเว็บไซต์นี้ เหมือนได้เจอญาติสนิท

ความเคลื่อนไหวของลูกหลานจีนฮากกาในประเทศไทย

จากหนังสือของวรศักดิ์ มหัทธโนบล เรื่อง “*คือฮากกา คือจีนแคะ*” ที่พิมพ์ครั้งแรกในปี 2546 ได้จุดประกายให้ลูกหลานจีนฮากกาหลายท่านตื่นตัว และอยากรู้จักรากเหง้าของตัวเองมากขึ้น จากเดิมที่ไม่รู้ว่าตัวเองเป็นจีนอะไร เนื่องจากพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ได้เสียชีวิตไปแล้ว แต่ไม่ได้บอกกล่าวถึงประวัติความเป็นมา หรือบางท่านทราบแบบลางเลือน ก็หันมาให้ความสนใจกับบรรพบุรุษของตนเองมากขึ้น และนำไปสู่การสืบค้นถิ่นที่อยู่เดิมของญาติพี่น้องในประเทศจีนที่ยังเหลืออยู่ ตัวอย่างที่ประทับใจผู้เขียนคือ นกตล ชาวาลกร ได้ศึกษาค้นคว้าประวัติคนฮากกา พื้นฟูภาษาฮากกาจนพูดได้อย่างคล่องแคล่ว และยังเป็นที่ยู่อัจฉริยะกันในกลุ่มคนฮากกาทั้งในประเทศไทย ประเทศจีน และได้หวั่นอีกด้วย (Ungsitipoonporn, 2011 : 170)

นอกจากนี้ ยังมีการเปิดเว็บไซต์ www.hakkapeople.com หรือชุมชนคนฮากกาขึ้นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2550 โดยนายคณากร ศรีมิ่งมงคลกุล ได้อุทิศตนและเวลาในการสร้างเว็บไซต์ของคนฮากกาที่เขียนด้วยภาษาไทยขึ้น เพื่อเป็นการถ่ายทอดเรื่องราว ประวัติ และเป็นการสร้างกลุ่มชุมชนคนฮากกาให้รวมกลุ่มกัน จุดประสงค์หลักคือต้องการให้เป็นแหล่งค้นคว้าข้อมูลของคนฮากกา จนถึงปัจจุบันนี้ก็มีอายุกว่า 4 ปีแล้ว นับได้ว่าประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง เพราะมีคนเชื้อสายฮากกาเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ มีผู้รู้ภาษาและวัฒนธรรมฮากกามาแลกเปลี่ยนความรู้ เรียนรู้ซึ่งกันและกัน เป็นการปลุกจิตสำนึกให้ลูกหลานจีนฮากกาได้เห็นความสำคัญของมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษ ให้มีการเล่าขานสืบต่อไป (Ungsitipoonporn, 2011)

กลุ่มฮากกาถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวมากในเรื่องการอนุรักษ์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้คนภายนอกรู้จักมากขึ้น ซึ่งทำให้จีนถิ่นกลุ่มอื่นๆ เริ่มตื่นตัว และเห็นความสำคัญของภาษาวัฒนธรรมมากขึ้น เริ่มจากการสัมนาเรื่อง

“แต่จิว ฮากกา ไหน่า ฮกเกี้ยนศึกษาคนผ่านจีนถิ่นในสยาม” จัดโดยสถาบันวิจัยภาษา และวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน 2551 ได้รับความสนใจจากผู้ที่มีเชื้อสายจีนถิ่นดังกล่าวอย่างมาก หลังจากนั้นมีการจัดสัมมนาวิชาการเรื่อง “จีนสยาม 5 ภาษา” จัดโดยสถาบันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ 10 กันยายน 2553

ผู้เขียนขอยกตัวอย่างคนไทยเชื้อสายฮากกาที่ได้บุกเบิกและผลักดันให้เกิดกิจกรรมต่างๆ คือ นายนภดล ขวาลกร ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องการให้คนฮากกาเองตระหนักถึง ความเป็นชาติพันธุ์ของตัวเอง คุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้ส่งสม มา ซึ่งลูกหลานไม่ควรปล่อยให้สูญหายไปในช่วงเวลาอันรวดเร็ว จากความไม่ใส่ใจดังนี้

1. การศึกษาดูงานที่ไต้หวัน เพื่อเยี่ยมชมและศึกษาวัฒนธรรมของจีนฮากกา กับสถาบันฮากกาศึกษาของมหาวิทยาลัยจงหยาง มหาวิทยาลัยซื่อเฟ้น มหาวิทยาลัย ไต้หวันและสถานนีโทรทัศน์ของภาษาฮากกา เป็นการเดินทางไปเยือนนครไทเป ไต้หวัน ระหว่างวันที่ 12-15 เมษายน 2553 เป็นการเปิดโลกทัศน์และสร้างเครือข่ายชาวฮากกา ออกสู่ต่างประเทศ ซึ่งได้รับการต้อนรับอย่างดีจากชาวฮากกาในไต้หวัน และยังมีโอกาส เข้าพบประธานาธิบดี หม่าอิงจิว 马英九 ของไต้หวัน ที่มีเชื้อสายจีนฮากกาอีกด้วย

2. การศึกษาดูงานที่มหาวิทยาลัยเจียอิ่ง ชาวไทยเชื้อสายฮากกาได้เดินทางไปร่วมสัมมนาวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ฮากกากับสถาบันฮากกา (Hakka Academy) มหาวิทยาลัยเจียอิ่ง เมืองเหมยโจว มณฑลลกวางตุ้ง ประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน ระหว่างวันที่ 21-26 ตุลาคม 2553 จัดโดยนายนภดล ขวาลกร นายกสมาคมเหมยเขียน-ประเทศไทย เพื่อสานสัมพันธ์กับชาวฮากกาบนแผ่นดินของบรรพบุรุษ และหวังว่าจะได้ มีความร่วมมือทางด้านอนุรักษ์ภาษา วัฒนธรรมฮากกา หรือแลกเปลี่ยนความรู้กัน อีกทั้งยังพาเพื่อนฮากกาไปตามหาญาติที่นั่นอีกด้วย ซึ่งประสบผลดีที่คนฮากกาจาก ประเทศไทยได้พบญาติทางฝ่ายจีน แม้จะพูดคุยกันด้วยคนละภาษา (คนที่อยู่เมืองไทย พูดฮากกาไม่ได้ แต่มีบางคนในคณะที่ไปพูดได้ จึงช่วยสื่อสารให้ การสืบค้นก็ได้จาก จดหมายที่เคยเขียนจากเมืองจีนนั่นเอง) แต่ก็ยังคงความสัมพันธ์กันดูญาติสนิท

3. กิจกรรม “เดินทอดน่อง ท่องย่านจีน ถิ่นบางกอก ครั้งที่ 1” จัดโดยสถาบัน ทัศนศิลป์ร่วมกับสมาคมฮากกา และชุมชนเยาวราช ในวันที่ 18 ธันวาคม 2553 เป็น การศึกษาเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ผ่านความหลากหลายและวิถีชีวิตของกลุ่ม ชาติพันธุ์ในเยาวราช โดยเน้นไปที่ตามรอยวัฒนธรรมจีนฮากกา เพื่อเป็นการเผยแพร่ ให้ผู้ที่สนใจได้รู้ประวัติของชาวไทยเชื้อสายฮากกาในชุมชนเยาวราชว่า เป็นมาอย่างไร ส่วนใหญ่ทำอาชีพอะไร และปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งพาไป รับประทานอาหารฮากกาที่ยังมีขายเยาวราชอีกด้วย

ภาพที่ 13-14. ชาวไทยเชื้อสายฮากกาเดินทางไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่มหาวิทยาลัยเจียวิ่ง เมือง
เหมายโจว ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเดียวที่มีการก่อตั้งสถาบันฮากกา (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน)

4. การสัมมนาภาษาและวัฒนธรรมฮากกา เนื่องในโอกาสฉลองครบรอบ 5 ปี
สมาคมเหมายเซียน ประเทศไทย ในวันที่ 25 มิถุนายน 2554 ได้เชิญนักวิชาการฮากกา
จากมหาวิทยาลัยที่ไต้หวัน และเหมายโจวมาร่วมบรรยายทางวิชาการ เป็นการสานต่อ
ด้านวิชาการ จากการทำไปศึกษาดูงานที่ไต้หวัน และที่มหาวิทยาลัยเจียวิ่งในสองครั้ง
ที่ผ่านมา แต่ในครั้งนี้ได้เสวนาประเด็นเชิงวิชาการให้ชาวฮากกาที่สนใจได้รับฟังกัน
ซึ่งได้รับความสนใจเป็นจำนวนมาก

ภาพที่ 15-16. งานสัมมนาวิชาการวัฒนธรรมฮากกา ร่วมกับนักวิชาการจีนและไต้หวันที่เป็นชาว
ฮากกา (ถ่ายภาพโดยผู้เขียน)

ในส่วนเว็บไซต์ชุมชนฮากกา (www.hakkapeople.com) มีการจัดกิจกรรมเป็น
ระยะๆ ที่เห็นผลเป็นรูปธรรม เช่น มีชาวไทยเชื้อสายฮากกาสมัครเป็นสมาชิกมากขึ้น
และแสดงความคิดเห็นว่าต้องการเรียนรู้ภาษาและวัฒนธรรมฮากกา เนื่องจากบรรพบุรุษ
เสียชีวิตไปแล้ว โดยไม่มีการถ่ายทอดภาษาให้ หรือบางคนก็ลืมเลือนไปแล้ว ต้องการ
รื้อฟื้นจึงเข้ามาสมัครเป็นสมาชิกและเรียนรู้ผ่านเว็บไซต์

อีกกิจกรรมที่น่าสนใจคือ การพบปะสังสรรค์ของสมาชิกในเว็บ ที่ผ่านมาจัดมาแล้วถึง 4 ครั้ง มีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นทุกครั้ง ล่าสุดจัดขึ้นที่ สมาคมฮากกาปากช่อง ในวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2554

นอกจากนี้ยังมีรายการวิทยุ เพื่อเป็นการให้ความรู้กับประชาชนทั่วไป ในรายการ “สบาย สบาย บ่ายวันจันทร์” ทางสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยเพื่อการศึกษา กรมประชาสัมพันธ์ ช่วงโลกสวยด้วยภาษาและวัฒนธรรม เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2554 เรื่องเงินฮากกาโดยนักวิชาการในวันนั้นคือผู้เขียนเอง

วิเคราะห์ห่อนาคของภาษาและวัฒนธรรมของเงินฮากกาในประเทศไทย

ในยุคโลกาภิวัตน์คงไม่มีใครสามารถฝืนกฎธรรมชาติไปได้ เมื่อมีสิ่งใหม่มาทดแทน สิ่งเก่าที่ไม่ได้ใช้ก็ค่อยๆ หดความสำคัญและหายไปในที่สุด ภาษาก็เช่นกัน หากไม่มีการใช้ในชีวิตประจำวัน ก็คงต้องหายไปไม่ช้า กลุ่มจีนถิ่นต่างๆ ในประเทศไทยถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ค่อนข้างใหญ่ มีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตนเอง กลุ่มเงินฮากกาก็เช่นเดียวกัน การถูกกลืนเข้ากับคนเชื้อสายอื่นๆ ในประเทศไทย หรือต่างประเทศ โดยการแต่งงานข้ามกลุ่ม ก็เป็นอีกหนทางหนึ่งที่จะช่วยเร่งให้ภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นหมดไปเร็วขึ้น เพราะต้องใช้ภาษาประจำชาติหรือภาษาสากลในการสื่อสารในชีวิตประจำวัน แทนภาษาแม่หรือภาษาของบรรพบุรุษ หากเจ้าของภาษาไม่ตระหนักถึงความสำคัญ กลุ่มชาติพันธุ์นั้นก็หายไปจากโลกในไม่ช้า

กลุ่มเงินฮากกามีภาษาและวัฒนธรรมที่มีคุณค่า ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนผู้พูดเป็นจำนวนมากในประเทศจีน แต่จากผลของการปฏิวัติวัฒนธรรมของจีน ทำให้วัฒนธรรมประเพณีอันเก่าแก่ของจีนถิ่นต่างๆ หายไปด้วย ไม่เว้นแม้แต่กลุ่มฮากกาในจีน¹³ แต่โชคดีที่ในปัจจุบันยังมีลูกหลานเงินฮากกาในประเทศไทยให้ความสนใจ ศึกษาเรื่องราวประวัติศาสตร์ความเป็นมาของตนเอง โดยเริ่มจากสิ่งที่ใกล้ตัวที่สุด คือพ่อแม่ปู่ย่าตายายของตน และถิ่นที่อยู่ในประเทศจีน มีการกลับไปค้นหารากเหง้าที่ประเทศจีน บางคนพบญาติที่เมืองจีนจากหลักฐานเพียงจดหมาย 1 ฉบับที่เคยเขียนติดต่อกันของญาติพี่น้องในอดีต เมื่อพบกันก็เกิดความรู้สึกผูกพันเหมือนเป็นญาติใกล้ชิดกันทั้งๆ ที่บางคนไม่เคยเห็นหน้ากันมาก่อนเลย

¹³ จากการศึกษาคุยกับสมาชิกหลายท่านในเว็บไซต์ www.hakkapeople.com ที่ยังมีญาติอยู่ในประเทศจีน และได้กลับไป เยี่ยมญาติทุกปี พบว่าวัฒนธรรมต่างๆ ที่มีคุณค่าไม่มีแล้ว แต่ยังคงเห็นได้จากกลุ่มฮากกาที่ไม่ได้อยู่ในประเทศจีน เช่นในประเทศไทย เป็นต้น

จากการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภาษาและวัฒนธรรมฮากกา ประกอบกับได้คลุกคลีอยู่กับคนฮากกาเกือบ 10 ปี ของผู้เขียน ประเมินได้ว่า ภาษาและวัฒนธรรมฮากกา ยังมีความหวังที่จะมีคนสืบทอดต่อไปไม่มากนักน้อย ซึ่งถือเป็นนิมิตหมายที่ดีในการเริ่มต้น ขณะนี้เชื่อว่า สามารถยืดเวลาออกไปได้อีกระยะหนึ่ง เพราะนอกจากคนรุ่นอายุ 60 กว่าปีขึ้นไปแล้ว ยังมีคนรุ่นอายุ 50 40 30 ปี หรือแม้แต่เยาวชนที่อายุไม่ถึง 20 ปี ก็ให้ความสนใจ บางคนก็เข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับฮากกาด้วย หรืออย่างน้อยที่สุด ก็มีคนที่ตั้งใจและทำการฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมฮากกาอย่างเป็นรูปธรรมอย่างเช่น คุณนภดล ชาวกรร โดยการตั้งศูนย์ฮากกาศึกษา เพื่อค้นคว้าและบันทึกความรู้เกี่ยวกับ ภาษาและวัฒนธรรมฮากกา รวมทั้งจัดกิจกรรมเสวนาวิชาการเพื่อกระตุ้นให้ลูกหลานที่มีเชื้อสายฮากกาในประเทศไทย ตระหนักถึงมรดกอันล้ำค่าของบรรพบุรุษที่กำลังจะหายไป เพื่อส่งต่อให้ลูกหลานเท่าที่จะทำได้

อย่างไรก็ตามอนาคตของภาษาและวัฒนธรรมฮากกา คงไม่สามารถบอกได้ว่า จะสืบทอดไปได้อีกกี่ปี แต่จากการที่ผู้เขียนติดตามเว็บไซต์ www.hakkapeople.com เป็นเวลากว่า 2 ปีแล้ว ได้พูดคุยกับสมาชิกบางท่านพร้อมสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับ อนาคตของเว็บนี้ ได้รับความเห็นที่น่าสนใจจากสมาชิกท่านหนึ่งว่า

“อนาคต พระพุทธเจ้าบอกว่าอนิจจัง ณ วันนี้ไม่รู้ข้อมูลตัวเลขจริง แต่ดูจาก ความเร็วการเคลื่อนไหวบนหน้ากระดานสมาชิกใหม่ล่าสุดมีความเร็วสูง แต่เชื่อว่าฮากกา ที่มีความรู้อีกหลายคนดูอยู่ข้างนอกแต่ไม่ตัดสินใจเข้ามาสักที ในระยะสั้นสมาชิกรุ่นใหม่ ที่มีความรู้ฮากกาและพื้นฐานภาษาน้อยคงเข้ามาอีกมาก แต่คนรุ่นใหม่เหล่านี้ รังง่ายหน่ายเร็ว มีความคล่องแคล่วด้านไอที แหล่งข้อมูลอื่นในโลกนี้ก็มีมาก ขณะที่ ชุมชนเราวนเวียนอยู่กับอะไรคงต้องวิจัยที่เนื้อหาบทความและการแสดงความคิดเห็น ที่ผ่านมากคงตอบอนาคตได้”¹⁴

เพราะฉะนั้น จึงควรมีการทำงานวิจัยเกี่ยวกับกลุ่มฮากกาในประเทศไทยอีก ไม่ว่าจะเป็นเรื่องภาษา วัฒนธรรม การเมือง เศรษฐกิจ สุขภาพ ฯลฯ ต่อไป

สรุปและวิเคราะห์

บทความนี้ต้องการสื่อสารให้เข้าใจความหมายและอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ฮากกา ซึ่งเป็นภาษาของกลุ่มหนึ่งในภาษาตระกูลจีน แต่ด้วยรูปลักษณ์ทางการเมืองของจีน

¹⁴ จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นทางเฟซบุค (Facebook) กับสมาชิกของเว็บไซต์ www.hakkapeople.com ท่านหนึ่งเมื่อวันที่ 2 กันยายน 2554

จึงใช้คำว่าภาษาถิ่น แทนคำว่าภาษา เพื่อให้เป็นหนึ่งเดียวในทางการปกครอง อย่างไรก็ตามในเชิงภาษาศาสตร์ควรจะเรียกว่า กลุ่มภาษาฮากกา ซึ่งภายในภาษาฮากกาเอง ก็มีภาษาถิ่นต่างๆ มากมายตามความแตกต่างทางภูมิศาสตร์และลักษณะภาษาเอง เพียงแต่ยังสามารถสื่อสารกันเข้าใจได้ ผู้เขียนได้ศึกษาจากเอกสาร ประสบการณ์ตรงที่ได้พูดคุยกับคนฮากกาเอง รวมทั้งผู้เขียนก็มีเชื้อสายฮากกา แล้วจึงวิเคราะห์ความหมายของคำว่า “ฮากกา” ภาษาถิ่นต่างๆ ของฮากกา รวมทั้งลักษณะที่เป็นอัตลักษณ์ทางกลุ่มชาติพันธุ์ เพื่อต้องการเผยแพร่ไปสู่กว้างให้เข้าใจกันมากขึ้น

ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ มีหลายชื่อ แต่ชื่อที่สำคัญและเป็นการให้เกียรติ คือชื่อที่เจ้าของภาษาเรียกตนเอง เนื่องจากชื่อจะบ่งบอกความหมาย เช่นกลุ่มอาฮา คนนอกจะเรียกว่า อี้ก้อ ซึ่งคนอาฮาเองก็ไม่ชอบ เหมือนเป็นการดูถูกพวกเขา คำว่า “อาฮา” หมายถึง “อยู่ไกลจากความชื้น” หรือกลุ่มญฮูกร คนนอกจะเรียกพวกเขาว่า “คนดง” หรือ “ชาวบน” คนญฮูกรเองก็ไม่ชอบเช่นกัน พวกเขา รู้สึกว่าเป็นคำที่ถูก ความหมายของคำว่า “ญฮูกร” แปลว่า “คนภูเขา” เช่นเดียวกัน คำว่า “ฮากกา” หมายถึง “อาศัยตู่กะ” หรือ “แขกผู้มาเยือน” ซึ่งเป็นคำในภาษาของเขาเรียกกลุ่มเขาเอง แต่คำว่า “จิ้นแคะ” เป็นสำเนียงแต้จิ๋ว ซึ่งอาจทำให้พูดผิดเพี้ยนหรือเข้าใจความหมายผิดได้ คนฮากกาเองจึงต้องรณรงค์ให้ชาวฮากกาเองหันมาใช้คำว่า “ฮากกา” เรียกกลุ่มตนเองแทนคำว่า “จิ้นแคะ” เพื่อความเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่ม และสามารถสื่อสารให้คนทั่วโลกรู้จักอย่างเป็นสากลทั้งในวงการวิชาการ และคนทั่วไป แต่กระนั้นก็ตาม คนฮากกาที่พูดภาษาถิ่นย่อยต่างๆ (ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแคะลิกที่ถูกเข้าใจว่าเป็นกลุ่มฮากกา และแคะตั้นหรือที่เรียกกันว่า “บั้นชันซึก” ที่ถูกเข้าใจว่าไม่ใช่กลุ่มเดียวกับฮากกาก็ตาม) ผู้เขียนยอมรับว่าภาษาถิ่นเหล่านั้นมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องของเสียง คำศัพท์ มากบ้างน้อยบ้าง แต่ในทางภาษาศาสตร์ตระกูลจิ้นก็ยังคงจัดให้เป็นกลุ่มเดียวกันคือกลุ่มฮากกา คงปฏิเสธไม่ได้เพราะหากวิเคราะห์คำเรียกชื่อกลุ่มตัวเอง กลุ่มฮากกา เรียกตัวเองว่า “ฮากหงิน” ส่วนคนบั้นชันซึกเรียกตัวเองว่า “ซึกหงิน” ซึ่งเสียง /h/ กับ /kh/ เป็นเสียงแปรของภาษาถิ่นย่อยตามที่ได้กล่าวไว้แล้วตอนต้น ก็น่าจะพิสูจน์ได้ว่า เป็นคำร่วมเชื้อเครือกัน

นอกจากนี้ หากวิเคราะห์เรื่องอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ ก็มีความรู้สึกรับรู้ร่วมในเชิงประวัติศาสตร์ที่มีนัยต่อสมาชิกกลุ่มตามที่ Charles Keyes และ Nicholas ได้เสนอแนวคิดไว้ และตามที่ Richard Jenkins, Peter Berger และ Thomas Luckmann ได้เสนอแนวคิดว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วในตัวมันเอง หรือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับคน แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นและมีลักษณะความเป็นพลวัตตลอดเวลา ซึ่งถูกสร้างขึ้นโดยกระบวนการทางสังคม เมื่อตกผลึกแล้วอาจมีความคงที่ ปรับเปลี่ยน หรือถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ทางสังคมเป็นหลัก แนวคิดนี้

น่าจะนำมาอภิปรายในกลุ่ม “บันชันทัก” ได้ว่า มีตัวแปรทางภูมิศาสตร์และสังคมที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่าง คน“บันชันทัก” กับคน “แต้จิ๋ว” เมื่อเวลาผ่านไประยะหนึ่งการรับรู้ของคนกลุ่มนี้ก็เปลี่ยนไป หากคนรุ่นหลังได้ฟังจากคำบอกเล่าสืบต่อมาโดยไม่คำนึงถึงปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มคนฮากกาเอง ก็อาจทำให้เข้าใจผิดได้ว่า “บันชันทัก” กับ “ฮากกา” เป็นคนละกลุ่มกัน ซึ่งความจริงแล้วสืบเชื้อสายมาจากกลุ่มเดียวกัน เห็นได้จากการรับรู้ของคนภายนอกกลุ่มอย่างคนแต้จิ๋ว ที่ไม่ยอมรับว่า “บันชันทัก” เป็นกลุ่มเดียวกับตัวเอง แต่ยังคงเรียกว่า “แคะนึ่ง” ซึ่งหมายถึง คนฮากกานั่นเอง

อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์มีความสำคัญในการบ่งบอกว่า กลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไร บางกลุ่มเห็นชัดจากรูปลักษณ์ภายนอก เช่น รูปร่างหน้าตา แขนง ชาวยุโรป หรือแอฟริกา แต่ก็ยังเป็นเพียงลักษณะรวมโดยกว้างเท่านั้น หากต้องการทราบว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใดที่ลงลึกไปนั้น สิ่งที่บ่งบอกได้อันดับแรกคือชื่อเรียก กลุ่มชาติพันธุ์โดยเจ้าของภาษาเอง นอกจากนี้ยังรู้ได้จากภาษาพูด การรับรู้ทางประวัติศาสตร์ร่วมกัน ประเพณี วิถีชีวิตเดิมๆ คำสอนที่บอกต่อกันมา รวมถึงเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ ก็คงระบุได้ชัดเจนว่าเราเป็นใคร และหากคนภายนอกไม่รู้ไม่ถูกต้องว่าเราเป็นใคร ก็ควรชี้แจง อธิบาย ขยายความหรือหาทางสื่อสารให้เข้าใจถูกต้องก่อนที่จะมีการเบี่ยงเบนไปในทางที่ไม่ถูกต้อง

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2545). “คนกับอัตลักษณ์ 2.” ใน เอกสารประกอบการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา วันที่ 27-29 มีนาคม 2545. ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ. (2547). “ทบทวนแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์ข้ามยุคกับการศึกษาในสังคมไทย” ว่าด้วยแนวทางการศึกษาชาติพันธุ์. ใน **รวมบทความจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่องชาติและชาติพันธุ์: วิถีชีวิตและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในโลกปัจจุบัน**. เอกสารวิชาการลำดับที่ 36. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).
- ธีรวิทย์ สวัสดิบุตุร. (2550). **คนจีน 200 ปี ภายใต้พระบรมโพธิสมภาร**. หน้า 110-112 [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2555 จาก <http://hakkapeople.com/node/65>
- นภดล ขวาลกร. (2554). “**โหง้..เฮ้งกาหงั้น**” พิมพ์ในงานฉลองครบรอบ 5 ปี การก่อตั้งสมาคมหมอยาพื้นบ้าน ประเทศไทย. กรุงเทพฯ: ศูนย์ฮากกาศึกษา.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2547). การสร้างและสืบทอดอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง : วาทกรรมอัตลักษณ์. ใน **รวมบทความจากการประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 2 เรื่องชาติและชาติพันธุ์: วิถีชีวิตและความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในโลกปัจจุบัน**. เอกสารวิชาการลำดับที่ 37. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, บรรณาธิการ. (2546). **อัตลักษณ์ ชาติพันธุ์ และความเป็นชายขอบ**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- วรศักดิ์ มหัทธโนบล. (2551). คือ “ฮักกา” คือ “จีนแคะ.” พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- วีรพันธ์ ศุภพิสิษฐกุล. (2554). **พิธีกรรมงเด็ก**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 ธันวาคม 2555 จาก <http://hakkapeople.com/node/960>
- อภิัญญา เพ็ญพสุกุล. (2546). **อัตลักษณ์**. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ฮากกาแห่งประเทศไทย. (2550). **ประวัติสมาคมฮากกาแห่งประเทศไทย**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 1 มกราคม 2555 จาก <http://hakkapeople.com/book/export/html/61>

ภาษาอังกฤษและภาษาจีน

- Branner, David Prager. (1999). **Problems in comparative dialectology: the classification of Min and Hakka**. [Online]. Retrieved March 27, 2013. from https://brannerchinese.com/dpb/publications/Branner_Classification_book_1_TextOnly
- Hashimoto, Mantaro J. (1972). **The basic vocabulary of Hakka**. Tokyo: University of Foreign Studies.
- Hashimoto, Mantaro J. (1973). **The Hakka Dialect (A linguistic study of its phonology syntax and lexicon)**. London: Cambridge University Press.
- Lau, Chunfat. (2000). **The decline of the general Hakka accent in Hong Kong: A comparison of “Old-Style” and “New-Style” as spoken by the indigenous inhabitants**. LINCOM EUROPA.
- Norman, Jerry. (1988). **Chinese**. Cambridge, Eng.: Cambridge University Press.
- Riley, Philip. (2007). **Language, culture and identity: An ethnolinguistic perspective**. London; New York: Continuum.
- Saengtummachai, Wandee. (2003). **A Phonological study of the Meixian Hakka dialect in Bangkok, Thailand, in comparison with Hashimoto’s study of the Meixian Hakka dialect in China**. (M.A. Thesis in Southeast Asian Linguistics). Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Skinner, William, G. (1957). **Chinese society in Thailand: An analytical history**. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- So-Bha, Jurairat. (2001). **A phonological study of Hsing-Ning Hakka at Muang District, Ratchaburi Province**. (M.A. Thesis in Southeast Asian Linguistics). Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Thanajirawat, Zirivarnphicha. (2010). **The phonological characteristics of Chinese dialects in Thailand**. Ph.D. dissertation in Linguistics. Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Ungsitipoonporn, Siripen. (2007). **Phonological and acoustic analyses of the tone system of Hakka as spoken in Bangkok, Thailand**. (Ph.D. dissertation in Linguistics). Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.

- Ungsitipoonporn, Siripen. (2009). "The Bangkok Hakka phonology" Mon-Khmer studies. **A Journal of Southeast Asian Languages and Cultures**, 38 : 185-208.
- Ungsitipoonporn, Siripen. (2011). The tone system of Hakka as spoken in Thailand. **Journal of Chinese Linguistics**, 39 (1) : 32-75.
- Ungsitipoonporn, Siripen. (2011). Language revitalization awareness in the Hakka group in Thailand. **Jati.**, (16 December) : 167-176.
- Ungsitipoonporn, Siripen. (2011). The virtual Hakka community: A new domain of revitalization. was presented at 4th International conference on Southeast Asia (ICONSEA 2011) December 6-7, 2011. Universiti Malaya, Kuala Lumpur, Malaysia.
- Vatikiotis, Michael R.J. (1998). **The Encyclopedia of the Chinese Overseas**. Singapore: The Chinese Heritage Centre : 218-227.
- Wongwantanee, Pratoom. (1984). **A Phonology of Hakka, with comparison with Swatow**. (M.A. Thesis in Southeast Asian Linguistics). Faculty of Graduate Studies, Mahidol University.
- Wright, Grace E. (2006). **Identification of Hakka cultural markers**. USA: Lulu.
- Yan, Margaret, Mian. (2006). **Introduction to Chinese dialectology**. LINCOM Studies in Asian Linguistics.
- 林论论 and 李雪媚. (2010). 论广东丰顺半山客话的语音系统及其特点. **Journal of Jinan University (Philosophy and Social Sciences)** 1 : 117-121. [Online]. Retrived March 27, 2013. from <http://www.doc88.com/p-89254858416.html>.
- 官秀岩. (2013). ban shan ke 半山客. [Online]. Retrived March 27, 2013 from <http://baike.baidu.com/view/2173557.htm#4>.
- 杨达祥. (2010). ban shan ke 半山客. [Online]. Retrived March 27, 2013. from <http://www.chaofeng.org/article/detail.asp?id=11921>.
- Ban shan ke 半山客. (2013). [Online]. Retrived March 27, 2013. from <http://baike.soso.com/v76579.htm>.